

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας

Ενότητα 8: Ο ρόλος του Δήμου της ελληνικής πόλης.
Ο ρόλος του κατοίκου της ελληνικής πόλης (19ος αι.)

Δώρα Μονιούδη-Γαβαλά

Σχολή Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Τμήμα Διαχείρισης Πολιτισμικού Περιβάλλοντος και

Νέων Τεχνολογιών

Ο ρόλος του Δήμου της ελληνικής πόλης

- Συνεργάστηκε με το υπουργείο για την έγκριση και τροποποίηση των σχεδίων
- φρόντιζε για την εφαρμογή τους,
- χορηγούσε και επέβλεπε τις άδειες οικοδόμησης και ευθυγραμμίας,
- όριζε τις αρτιότητες, προσδιόριζε το εμπορικό κέντρο και την υπόλοιπη πόλη με τις αντίστοιχες αρτιότητες,
- κατασκεύαζε τις δημοτικές αγορές,
- δημοπρατούσε εθνικά οικόπεδα για να αποκτήσει οικονομικούς πόρους για τα έργα του,
- κατασκεύαζε πεζοδρόμια και υπονόμους,
- αποζημίωνε ρυμοτομούμενες ιδιοκτησίες για τη δημιουργία πλατειών και δρόμων μεγάλου εύρους,
- διενεργούσε μειοδοτικούς διαγωνισμούς για κατεδάφιση ακινήτων που εμπόδιζαν την εφαρμογή του σχεδίου,
- αναλάμβανε την έγκριση του αναλογισμού των δαπανών μεταξύ ομόρων ιδιοκτητών για τη μεταρρύθμιση ιδιοκτησιών και τη διάνοιξη ή διαπλάτυνση των οδών,
- ονοματοθετούσε τους δρόμους, κ.ά.

Τα ζητήματα που αντιμετώπισαν οι κάτοικοι της ελληνικής πόλης σε σχέση με τις ακίνητες ιδιοκτησίες τους

- Ποια ήταν τα ζητήματα που αντιμετώπισαν οι κάτοικοι; Θα μπορούσε κανείς να διακρίνει τα προβλήματα σε δύο κατηγορίες πόλεων, τις υπάρχουσες και τις νέες ή τα νέα τμήματα πόλεων, που δημιουργήθηκαν ως συνοικισμοί με ειδικές διατάξεις. Οι κάτοικοι των δευτέρων απέκτησαν ιδιοκτησίες με βάση σχέδιο και γνωστούς όρους, σε αντίθεση με τους κατοίκους των πρώτων, που βίωσαν μεγάλες αλλαγές και ανατροπές.
- Κύριο πρόβλημα υπήρξε η κατοχύρωση της εθνικής γης από τους «καταπατητές» της σε πολλές πόλεις και οι συγκρούσεις μεταξύ των νεήλυδων που οικοδόμησαν σε εθνική γη και των αντιδρώντων γηγενών (στο Αγρίνιο, την Ερμούπολη και αλλού). Η κατοχύρωση της εθνικής γης γινόταν σταδιακά με αργούς ρυθμούς, μέσω των νόμων που επέτρεπαν την εξαγορά της.
- Οι κάτοικοι έπρεπε σε συνεννόηση μεταξύ τους, μετά την έγκριση των σχεδίων στις υπάρχουσες πόλεις, να προσδώσουν στις ιδιοκτησίες τους ορθογώνιο σχήμα και να τηρήσουν το σχέδιο, με συχνές τις διαφορές μεταξύ γειτόνων για ζητήματα αποζημίωσης.

Η συμμετοχή του κατοίκου της ελληνικής πόλης

- *Ποια ήταν τα ζητήματα που αντιμετώπισαν οι κάτοικοι;*
Θα μπορούσε κανείς να διακρίνει τα προβλήματα σε δύο κατηγορίες πόλεων, τις υπάρχουσες και τις νέες ή τα νέα τμήματα πόλεων, που δημιουργήθηκαν ως συνοικισμοί με ειδικές διατάξεις. Οι κάτοικοι των δεύτερων απέκτησαν ιδιοκτησίες με βάση σχέδιο και γνωστούς όρους, σε αντίθεση με τους κατοίκους των πρώτων, που βίωσαν μεγάλες αλλαγές και ανατροπές.
- *Η κοινωνία της εποχής αποδείχθηκε προσαρμοστική σε ό, τι της ζητήθηκε να πράξει στο επίπεδο του σχηματισμού των πόλεων:*
 - Οι ιδιοκτήτες μεταρρύθμισαν τα οικόπεδα και τα ακίνητά τους προκειμένου να αποκτήσουν την ορθογώνια διάταξη σε σχέση με τις γραμμές των νέων σχεδίων. Συνένωσαν οικόπεδα, αντάλλαξαν τμήματα των ακινήτων τους, υπέστησαν μείωση των ιδιοκτησιών τους.
 - Λόγω των οικονομικών συνθηκών των δήμων και του κράτους περίμεναν για πολλά χρόνια, μέχρι και δεκαετίες, μέχρι να λάβουν την αναλογούσα αποζημίωση για τις ιδιοκτησίες που έχαναν.
 - Οικοδόμησαν τηρώντας όσα προβλεπόταν από τη νομοθεσία, δημιουργώντας τις νέες πόλεις με τις διώροφες σε συνεχές σύστημα οικοδομές, με ορθογώνιο περιτύπωμα.
 - Βίωσαν ακόμα και κατεδάφιση ακινήτων τους προκειμένου να εφαρμοστεί το σχέδιο. Τα στοιχεία αποδεικνύουν μια εντυπωσιακή ικανότητα προσαρμογής του πληθυσμού των πόλεων μέσα σε λίγες μόνο δεκαετίες.

Μέσω των πολεοδομικών διαδικασιών, ο κάτοικος μετατρέπεται σε πολίτη

- Οι κάτοικοι των πόλεων μέσω των πολεοδομικών διαδικασιών μετατράπηκαν σε πολίτες. Είχαν άποψη που την εξέφραζαν μέσω των αναφορών τους. Σε αυτές εκφράζονταν με διαφορετικούς κάθε φορά τρόπους, που κυμαίνονταν από την ικεσία μέχρι την απειλή. Οι διεκδικήσεις τους στηρίζονταν συχνά σε πειστικά επιχειρήματα.
- Μέσα από τις πολεοδομικές διαδικασίες έμαθαν να επικοινωνούν με την κεντρική εξουσία. Δεν αποτέλεσαν παθητικούς αποδέκτες των αποφάσεων του κράτους αλλά ενεργούς πολίτες.

Συμπεράσματα

- Η μορφή των πόλεων μέσα σε πενήντα χρόνια, από την αρχή της οθωνικής περιόδου μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, άλλαξε πλήρως.
- Οι ιδιοκτησίες μεταρρυθμίστηκαν αποκτώντας την ορθογώνια διάταξη ακόμα και με ανταλλαγή τμημάτων των ακινήτων.
- Ακίνητα που εμπόδιζαν την εφαρμογή του σχεδίου κατεδαφίστηκαν.
- Σε σημαντικό ποσοστό οι δρόμοι διανοίχθηκαν και οι κοινόχρηστοι χώροι διαμορφώθηκαν.
- Άρχισε η κατασκευή των δικτύων αποχέτευσης και των υπόλοιπων υποδομών (φωτισμού, ύδρευσης) σε πολλές πόλεις.
- Με ιδιωτική πρωτοβουλία και ιδιωτικά κεφάλαια οικοδομήθηκαν οι περιοχές της κατοικίας.
- Η **συνέχεια** χαρακτήρισε την κρατική πολεοδομική πολιτική σε όλη την περίοδο από το 1833 μέχρι το 1923. Οι ρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στην Αθήνα και τις πόλεις της Παλιάς Ελλάδας επεκτάθηκαν στις πόλεις των Επτανήσων και της Ηπειροθεσσαλίας μετά την ενσωμάτωσή τους στο ελληνικό κράτος.
- Η παραβατικότητα στην οικοδομική δραστηριότητα δεν ήταν μεγάλης έκτασης (με εξαίρεση την ιδιαίτερη περίπτωση των διαφόρων καταπατήσεων-εθνικών γαιών κ.λπ.)
- Παρά τον ομοιόμορφο σχεδιασμό τους η έκφραση των ιδιομορφιών των κοινωνιών, με τα τοπικά τους ζητήματα και τις διεκδικήσεις τους, οδήγησε σε διαμόρφωση μιας ταυτότητας στις πόλεις. Όσα δημιουργήθηκαν στη διάρκεια ενός περίπου αιώνα υπήρξαν το αποτέλεσμα μιας γιγάντιας, συντονισμένης προσπάθειας του κράτους, των δήμων και των τοπικών κοινωνιών.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Δώρα Μονιούδη-Γαβαλά. «Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας. Ο ρόλος του Δήμου της ελληνικής πόλης. Ο ρόλος του κατοίκου της ελληνικής πόλης (19ος αι.)». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<https://eclass.upatras.gr/courses/CULTURE118>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Αρχειακές πηγές:

- Γενικά Αρχεία του Κράτους /Κεντρική Υπηρεσία:
 - το Αρχείο Σχεδίων Πόλεων,
 - το Αρχείο της Γραμματείας/Υπουργείου επί των Εσωτερικών,
 - το Αρχείο της Γραμματείας/Υπουργείου επί των Οικονομικών,
 - το Αρχείο της Γραμματείας/Υπουργείου επί των Στρατιωτικών

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

- Γενικά Αρχεία του Κράτους/Αρχεία νομών
- Αρχεία Υ.Π.Ε.Κ.Α.
- Αρχεία Δήμων, Πρακτικά δημοτικών συμβουλίων
- Αρχεία συμβολαιογράφων
- Εφημερίδες

